

## PODELITEV PLAKET ČASTNIM ČLANOM DRUŠTVA

Zbor članov Slovenskega etnološkega društva je 25. marca 2009 v prostorih Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani na predlog izvršnega odbora potrdil imenovanje treh častnih članov SED – dr. Marije Makarovič, dr. Borisa Kuharja in Julijana Strajnarja. V skladu z 8. členom Statuta SED »častni člani postanejo posameznice in posamezniki, ki imajo izredne zasluge za razvoj etnološke vede ali za njeno popularizacijo v slovenskem prostoru in tujini. Imenovanje častnega člana potrdi zbor članov društva na predlog izvršnega odbora. Če častni član ni redni član društva, nima pravice glasovanja in ne more biti izvoljen v organe društva.« V nadaljevanju objavljamo obrazložitve, prebrane na podelitvi plaket.

### Dr. Marija Makarovič

Dr. Marijo Makarovič bi na kratko lahko opisali z besedami, da je to tista etnologinja, ki je prepešala večji del slovenskega ozemlja, vsak trenutek svojega življenja pa še vedno posveča delu, kar izhaja iz njenega življenjskega mota – »človek mora odslužiti danost življenja in ne biti kar zastoj na tem svetu«. Čeprav je raziskovala po celotnem slovenskem ozemlju in tudi zunaj njegovih meja ter je rezultate raziskav strnila v desetine krajevnih in tematskih monografij ter več sto strokovnih in znanstvenih člankov, pa jo še najbolj povezuje s Slovenci na Koroškem in z oblačilno kulturo. Po upokojitvi leta 1989 – od leta 1953 je bila kustodinja v SEM – največ raziskuje prav med koroškimi Slovenci, čeprav naslovi v zadnjih letih izdanih knjig pričajo o tem, da je raziskovala v številnih krajih v Sloveniji, pred kratkim tudi med Slovenci v Italiji.

S koroškimi Slovenci je bila povezana že njena diplomska naloga leta 1953. Na Koroškem je med letoma 1951 in 1953 raziskovala kot članica tako imenovane Šušteršičeve etnografske ekipe. Tja se je na povabilo takratnega tajnika Krščanske kulturne zveze vrnila leta 1983: njena prva monografija na avstrijski strani Koroške je bila posvečena Selam in Selanom, sledile so Vogrče, Dobrla vas in pred kratkim Korte. Med kraji v Sloveniji, ki imajo po njeni zaslugi svoje monografije, so Mengeš, Kostanjevica na Krki, Strojna, Predgrad, Črna na Koroškem, Ivanjkovci, Sv. Anton na Pohorju in Babno Polje. Med raziskovanjem etnološke podobe naštetih krajev in načina življenja ljudi je delala po metodi z udeležbo; živela in delala je z ljudmi, saj je, kot pravi sama, »terensko delo del njenega načina življenja«.

Med temami, ki jih je obravnavala v svojih monografijah, naj najprej omenimo ljudsko zdravilstvo. Z zbiranjem gradiva, začetim v petdesetih letih, je na Koroškem nadaljevala leta 1997 in o tej temi do leta 1999 objavljala krajše prispevke. Obdelavo bogatega gradiva o načinih zdravljenja, zdravstveni kulturi ter znanju o boleznih in zdravilih je leta 2008 izdala v monografiji o podobi zdravstvene kulture koroških Slovencev v kmečkem okolju od Zilje do Podjune v 19. in 20. stoletju.

Velik del svoje ustvarjalne energije je posvetila proučevanju noše in oblačilne kulture, tako oblačilnemu individualizmu kmečkega prebivalstva kot soodvisnosti od drugih evropskih razvojnih tokov, na temelju zbranega gradiva o praznih in delovnih oblekah kmečkega in kmečko-delavskega prebivalstva pa je rekonstruirala oblačila za potrebe folklornih skupin. Leta 1971 je izšla monografija *Slovenska kmečka noša v 19. in 20. stoletju*; med letoma 1986 in 1999 pa je takratna Zveza kulturnih organizacij Slovenije izdala deset zvezkov zbirke *Slovenska ljudska noša v besedi in podobi*. Od leta 1996 do 2004 so izšle monografije o oblačilni kulturi slovenskega kmečkega prebivalstva v Rožu, Podjuni, na Tolminskem, v Zg. Vipavski dolini in na Gori, v Lancovi vasi

in okolici in Veliki Polani. Oblačilni kulturi na severu in jugovzhodu Štajerske je posvečena leta 2007 izdana monografija z naslovom *Obleka predela človeka*.

S pomočjo njenih vprašalnic so številni koroški Slovenci napisali svoje življenjepise in jih objavili v seriji *Tako smo živeli: življenjepisi koroških Slovencev*, v kateri je med letoma 1993 in 2004 izšlo dvanajst knjig. Sami ali pa z njeno pomočjo so svoja življenja opisali še prebivalci Škednja pri Trstu, Kočevarji staroselci in Slovenci s Kočevskega, Prleki, Goričanci in izseljenci, prebivalci ob Muri in Ščavnici, prebivalci doline Kolpe in Čabranke, Prekmurci in Prleki iz krajev ob Muri, krajani Mute, občani Podvelke, prebivalci Ribnice na Pohorju, Radenčani, Rečičani, Vipavčani, prebivalci Vuhreda, pa še bi najbrž lahko naštevati ...

Objavila je tudi nekaj obširnih življenjepisov slovenskih koroških duhovnikov: Tomaža Holmarja, Lovra Kaslja ter bratov duhovnika in učitelja Mirka Srienca, življenjepis slovenske koroške pesnice Milke Hartmanove ter biografijsko Ignacija Zavolovška, veleposestnika in lesnega trgovca iz Zg. Savinjske doline.

Leta 1989 ji je SED podelilo Murkovo priznanje, leta 2001 sta ji Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza iz Celovca podelila Tischlerjevo nagrado, leta 2005 pa ji je Javni sklad za kulturno dejavnost RS podelil Zlato plaketo za življenjsko delo. Čeprav vemo, da ji to ne bo všeč, dodajmo, da je bila prva ženska, ki ji je JSKD podelil nagrado za življenjsko delo.

### Dr. Boris Kuhar

Dr. Boris Kuhar se je rodil leta 1929 v Mariboru. Še kot deček je sodeloval v NOB in se takoj po koncu vojne dejavno vključil v graditev nove države. Ob novinarskem delu je hkrati študiral in leta 1956 diplomiral na Oddelku za etnologijo. Tam je leta 1965 z disertacijo *Ljudska materialna kultura v Škocjanskih hribih na Dolenjskem s posebnim pogledom na spremembe po letu 1945* tudi doktoriral. Njegova doktorska disertacija je leta 1972 v poljudni in skrajšani obliki izšla pod naslovom *Odmirajoči stari svet vasi*.

Med letoma 1962 in 1987 je bil direktor Etnografskega muzeja. Že leta 1962 je v muzejski kolektiv sprejel več kustosov in restavradorjev, kar je bila v tistem času še uresničljiva dolgoročna nalozba. Spodbujal je tako kolektivne kot individualne topografske raziskave, v besedilih ob razstavah in v prispevkih v *Slovenskem etnografu* pa so se takrat uveljavili sodobni teoretični pogledi – opazen je bil odmik od študija razvoja kulturnih sestavin k obravnavi njihovih nosilcev.

V dobrih 25 letih njegovega vodenja so strokovni delavci Slovenskega etnografskega muzeja – kakor se je leta 1965 na njegovo pobudo preimenoval dotedanji Etnografski muzej – pripravili številne odmevne razstave (naj navedemo le Kič in Slovenska ljudska umetnost), s katerimi so gostovali po Sloveniji in pri



Zbor članov je potrdil imenovanje častnih članov SED.  
Foto: Marko Habič, SEM Ljubljana, 25. 3. 2009

Slovincih v zamejstvu, po Jugoslaviji in tudi v več muzejih po svetu, med drugim na Madžarskem, v Zvezni republiki Nemčiji, Švici, Angliji in ZDA.

Dr. Borisa Kuharja poznamo tudi kot začetnika terenskih snemanj v Slovenskem etnografskem muzeju in kot etnologa, ki je v Sloveniji naredil prve namenske filmske zapise za predvajanje v sklopu etnoloških razstav. Med letoma 1963 in 1978 je sam posnel 18 enot filmskega gradiva na območju Slovenije in zamejstva ter šest v Afriki. Od leta 1957 je bil namreč kot scenarist in urednik, občasno pa tudi kot snemalec, zaposlen na RTV Ljubljana. Med drugim se je leta 1958 kot scenarist in režiser podpisal pod prvi dokumentarni film na slovenski televiziji, *Borovo gostiivanje*.

Vse svoje tako imenovano »muzejsko obdobje« si je dr. Boris Kuhar prizadeval, da bi Slovenski etnografski muzej, stisnjen v stavbi na Prešernovi cesti, dobil nove prostore, kar je privedlo do priključitve gradu Goričane, ki je po začetni umestitvi t. i. Skuškovske zbirke zaživel z več kot 80 občasnimi in gostujočimi razstavami neevropskih kultur. Med najodmevnejše sodi El Dorado – zlato Kolumbije. V letu 1969 je muzej pridobil Beblerjevo indonezijsko zbirko, v dvorcu, ki je bil leta 1964 obnovljen, pa je bila leta 1983 končana obnova razstavišča nevrščenih. Prav tako je tudi po njegovi zaslugi v Slovenijo prišla Foitova zbirka, ena največjih afriških zbirk v Sloveniji. Dr. Boris Kuhar je tudi sam pridobil številne predmete iz Afrike ter leta 1970 pripravil razstavo in katalog z naslovom *Akamba – Makonde*.

Dejavnost muzeja je širil tudi ven iz Ljubljane in tako je SEM upravljal z gradom Podsmreka na Dolenjskem, kjer je stalna zbirka lončarstva na Slovenskem in kamnite ljudske plastike, z Jurčičevo rojstno hišo na Muljavi, z Adamičevo hišo na Blatu pri Grosupljem, leta 1977 pa je pridobil še depoje v nekdanjem škofjeloškem samostanu.

Dr. Boris Kuhar je bil med letoma 1965 in 1977 odgovorni urednik *Slovenskega etnografa*, ves čas pa tudi aktivni član Slovenskega etnološkega društva.

Poleg številnih člankov, v katerih popularizira etnološko vedo, sodijo med njegova pomembnejša dela še *Borovo gostiivanje* iz leta 1963; katalog za razstavo *Zbirka mask* iz leta 1980; *Kuhinja v baroku* iz leta 1988; *Hrana in kuha v antični Emoni*, ki jo je v sodelovanju z dr. Ljudmilo Plesničar Gec izdal leta 1989; *Praz-*



Marija Makarovič, nova častna članica SED.  
Foto: Marko Habič, SEM Ljubljana, 25. 3. 2009

*niki in praznične jedi* iz leta 1992; *Kam na dobro kosilo* iz leta 1997; *Sto značilnih slovenskih jedi* iz leta 1998; *Samostanska kuhinja* – v sodelovanju z dr. Jožetom Mlinaričem jo je izdal leta 2002; *Dolenjska in belokranjska kuhinja* iz leta 2002; *Štajerska kuhinja* iz leta 2003; *Domača hrana za zdravo življenje* iz leta 2004; *Dobrote Slovenije* iz leta 2005; *Kuharica v Prešernovem času* iz leta 2005; *Slovenske dobrote iz testa* iz leta 2006. Leta 2007 sta izšli kar dve njegovi knjigi, in sicer *Dobra meščanska kuhinja* in *Vse najboljše z žlico*.

V navedeni izbor iz njegove obsežne bibliografije so vključena le posamezna dela o neevropskih kulturah, prevladujejo pa dela, povezana z njegovimi raziskavami kuhinj slovenskih pokrajin ter družbenih in poklicnih slojev, ki se jim posveča v zadnjih dveh desetletjih po upokojitvi. Prav v tem obdobju je svojo bibliografijo povečal s številnimi knjigami.

Za svoje delo je leta 1975 prejel Valvasorjevo nagrado, ki jo za izredno pomembno življenjsko delo na področju muzealstva in za izjemne prispevke pri ohranjanju, predstavljanju in popularizaciji premične naravne in kulturne dediščine na Slovenskem in v zamejstvu podeljuje Slovensko muzejsko društvo.

### Julijan Strajnar

Julijan Strajnar je večino svojega poklicnega življenja posvetil raziskovanju slovenske ljudske instrumentalne glasbe. Kot sin rudarja – izseljenca z Dolenjskega se je rodil v Combellu v Franciji, od koder se je v domovino skupaj s svojimi starši vrnil šele leta 1946. V Franciji je obiskoval ljudsko šolo, ki mu je dala tudi znanje francoščine, gimnazijo že doma v Kočevju in Ljubljani. Po maturi se je vpisal na romanistiko in pozneje študiral še etnologijo in muzikologijo. V Franciji je dobil osnovno glasbeno izobrazbo, z učenjem violine pa je nato nadaljeval v Ljubljani. Izredna glasbena nadarjenost mu je omogočala, da je mogel seči po vsakem glasbilu. Kar nekaj let je bil violinist v Simfoničnem orkestru Radia Ljubljana, hkrati pa tudi član instrumentalne skupine Akademске folklorne skupine »France Marolt«. Tako je prišel v stik z Glasbenonarodopisnim inštitutom, kjer je leta 1946 postal njegov sodelavec. Kot uspešen etnomuzikolog je delal vse do leta 1992, nazadnje tudi kot upravnik Inštituta, ko ga je nenadna bolezen odtrgala od dela. Leta 1995 se je upokojil, vendar do danes ostal zvest Inštitutu in glasbi.



Boris Kuhar, novi častni član SED.  
Foto: Marko Habič, SEM Ljubljana, 25. 3. 2009

Julijan Strajnar je bil odličen terenski raziskovalec, kot transkriptor z odličnim posluhom je slovel tudi med inozemskimi kolegi in bil mnogim mentor. Bil je glasbeni redaktor pri mnogih knjižnih objavah ljudskih pesmi. Posebno se je posvečal instrumentalni glasbi, zlasti rezijanski plesni in pritrkavanju, čemur je posvetil več let raziskovanja. Udeleževal se je domačih in tujih posvetovanj in kongresov ter je še vedno član mednarodne študijske skupine za raziskovanje ljudskih glasbil pri ICTM, vrsto let je predaval glasbeno narodopisje na Akademiji za glasbo in na seminarjih za vodje folklornih skupin. Pripravil je dve razstavi slovenskih ljudskih glasbil, prvo leta 1973 v Zagrebu v okviru razstave Jugoslovanska ljudska glasba, kjer je bil tudi soavtor razstavnega kataloga, drugo samostojno razstavo pa leta 1991 v Slovenskem etnografskem muzeju. Za Akademsko folklorno skupino »France Marolt« in mnoge druge folklorne skupine je melodije ljudskih plesov priredil za odrske postavitve. Uveljavil se je tudi kot skladatelj scenske glasbe, del za godalne zasedbe, v katerih je uporabil motive slovenske ljudske glasbe, in pisec priredb ljudskih pesmi. Je avtor številnih radijskih oddaj, večinoma v seriji Slovenska zemlja v pesmi in besedi.

Izdal je več samostojnih del, od katerih je najpomembnejše *Citira* (1988), ki v slovenščini in italijanščini obravnava glasbila, melodije in način igranja rezijanskih godcev. Zbirka *Rožmarin* (1992) je celo trojezična, saj so objavljena pesemska besedila prevedena v italijanščino in angleščino. Obema knjigama je dodana kasetna zvočnih primerov. Knjiga *Lepa Ane govorila* (1989) prinaša belokranjske melodije, ki jih je leta 1914 na fonograf posnel Jure Adlešič, pozneje pa Niko Štritof deloma prepisal v note. Ohranjeni valji so bili po Strajnarjevem prizadevanju presneti na magnetofonski trak. Bil je sourednik *Porabske pesmarice* (1989) in zbornika posvetovanja *Ljudska in umetna glasba*



Julijan Strajnar, novi častni član SED.  
Foto: Marko Habič, SEM Ljubljana, 25. 3. 2009

v 20. stoletju v Evropi (1990). Doma in na tujem je objavil še vrsto prispevkov o glasbilih, ljudski glasbi in njenem pomenu za identiteto in narodno samobitnost. Zasnoval je serijo gramofonskih plošč z izvirnimi posnetki pod skupnim naslovom *Slovenska ljudska glasba* in sam pripravil tri: *Porabje* (1979), *Koroška* (1983) in *Pritrkavanje* (1985) ter zanje napisal obsežne uvode in komentarje.

Njegova neprecenljiva zasluga je, da je v letih, ko je bil upravnik Inštituta, uspel navezati stike z dunajskim Phonogrammarchivom in doseči, da je bil s sodelovanjem in z denarno pomočjo te ugledne ustanove pri Glasbenonarodopisnem inštitutu urejen studio za obnovo in preureditev zvočnega arhiva, saj je bil že zadnji čas za rešitev najstarejših posnetkov.

Julijan Strajnar pa je v prvi vrsti človek, pripravljen pomagati sočloveku v stiski. Večkrat je sodeloval v različnih človekoljubnih akcijah, večinoma skritih javnosti. Kot raziskovalec pri Slovencih onstran državne meje je pomagal pri njihovem uveljavljanju v domačem okolju in v Sloveniji. Bil je med pobudniki, da so mladi iz Porabja prišli študirat na ljubljansko univerzo, poskrbel, da je pevski zbor iz porabskega Zgornjega Senika postal redni udeleženec Pevskega tabora v Šentvidu pri Stični in da je Radovan Gobec zanj priredil vrsto porabskih ljudskih pesmi. Ob 150-letnici rezijanske folklorne skupine je bil med organizatorji znanstvenega posvetovanja, njegova osebna zavzetost je takrat pripeljala v Rezijo Simfonični orkester RTV Ljubljana, ki je Rezijanom igral priredbe rezijanske ljudske glasbe. Koncert je bil za Rezijo prvovrsten kulturni dogodek, ki ga Rezijani do danes niso pozabili. Še bi lahko naštevali, vendar povedano zgovorno priča o osebnosti in delu Julijana Strajnarja, ki si zasluži naziv častnega člana Slovenskega etnološkega društva.